

Неколико података о досељењу Црногораца у Задар и околицу Брибира

Најстарији податак у изворима о досељењу из Црне Горе¹⁾ у Задар имамо из 1478. године. Тада се спомиње неки морнар Лу-

¹⁾ Црна Гора (пријашња Дукља а онда Зета) под овим именом спомиње се први пута 1435 године ("... catunos Cernagore... catuni Cernagore...") (S. Ljubić, Listine o odnošajih između južnoga Slavenstva i mletačke republike IX. MSHSM XXI, Zagreb 1890, 82. — 14. VIII. 1435). а од 1439 све чешће. Hrvatska Enciklopedija IV, Zagreb 1942, 122). У том истом столећу зове се и "Црѣнује Гори" (Рјечник хрватскога или српскога језика I, Загреб 1880—1882, 839; F. Miklosich, Monumenta serbica spectantia historiam Serbiae, Bosnae, Ragusii, Vienaе 1858, 538), а у 16 "Црѣнује Гори". (Рјечник... I, 839). Уз имена Зета и Црна Гора у 15 столећу јавља се у савременим изворима и назив »Montenegro« (1496. 1499) или »Montagna Negra« (1499, 1500). (Rapporti della Republica Veneta coi Slavi Meridionali, brani tratti dei dianj manoscritti di Marino Sanudo 1496—1533. Arkiv za povjestnicu jugoslovensku V, Zagreb 1859, 3, 60, 45, 55, 93), а у 16 већином као »Montenegro« (J. H. Томић, Црнојевићи и Црна Гора од 1479—1528 год., Глас САН LX, Београд 1901, 146, 66, LXII, 49, 87; исти политички однос Црне Горе према Турској 1528—1684 год., Глас САН LXVIII, Београд 1904, 1736; S. Ljubić, Commissiones et relationes venetae II, MSHSM VIII, Zagrabiae 1877, 109, III. MSHSM XI, Zagrabiae 1880, 113, 119) или »Montenegro« (S. Ljubić, о. с. I, MSHSM VI, Zagrabiae 1876, 164, II, MSHSM VIII, 47, 241, 243, III, MSHSM IX, 9, 33, 46) или »Monte negro« (S. Ljubić, о. с. I, MSHSM VI, 193) или »Monte Nigro« чак 1478 године (Државни архив у Задру — Списи задарског нотара Johannes Franciscus Grisinus (1454—1495) б. I, f. 1/9 — 16, III, 1478). У документима Државног архива у Задру 15 и 16 столећа налазимо уз наведени назив »Monte Nigro« (Ibid. — Списи задарског нотара presb. Petrus de Pago (1486—1529) б. III, f. III/3 — 28 VII 1527. — Списи задарског нотара Johannes Michael Mazzarellus (1512—1554) б. IV, f. VII, бр. 346 — 16 II 1546. — Пергамене задарских нотара II (1551—1600) — 11 I 1572. — Списи задарског нотара Nicolaus Drasmileus (1539—1577) б. I, f. II/8 — 8. II. 1572. — б. II f. III/5 — липањ 1574) или »Monte Negro« (Ibid. — Списи задарског нотара Petrus de Bassano (1531—1570) б. I, f. I — 4 VII 1541) или »Montenegro« (Ibid. — Списи задарског нотара Danjel Cavalca (1551—1556) б. I, f. I, 48—9 IX 1554. — Списи задарског нотара Simon Venier (1586—1616) б. V, f. X бр. 66 — 2 VIII 1590) и имена »Zarna Gora« (Ibid. — Списи задарског нотара presb. Franciscus Minutus (1470—1507) б. II, f. I, бр. 102 — 15 VII 1496) као и »Zetta« (Ibid. — Списи задарског нотара presb. Petrus de Pago б. VI, f. VI бр. 34 — 3 X 1518 — Списи задарског нотара Petrus de Bassano б. I, f. I 21, III. 1538. — Списи задарског нотара Nicolaus Drasmileus б. I, f. I — 23 II 1539 — Списи задарског нотара Petrus de Bassano б. I, f. III — 17 III 1548 — Списи задарског нотара Nicolaus Drasmileus б. II, f. III/3 — 2. X. 1573). Усто се још 1241 спомиње неки "Riccardus de Monte Nigro" (J. Lucius, de regno Dalmatiae et Croatiae libri sex, Vindobonae 1758, 160), а 1251 живи у Задру »frater Damjanus de Monte Nigro« (S. Ivančić, Povjestne crte o samostanskom III redu sv. Franje po Dalmaciji, Kvarneru i Istri i poraba glago-

ка пок. Раде из Црне Горе као грађанин и становник Задра.²⁾ Год. 1496. прави опоруку у својој кући пред нотаром у Задру Павица, супруга магистра Марка из Црне Горе, веслача, становника истога града.³⁾ У њој она именује за извршитеље своје опоруке уз своју кћерку Маргарету и још једну жену и некога Теодора из Црне Горе, који је у Задру боравио као странац, те им оставља нешто новаца за њихов труд. Своме пак супругу поклања на доживотно уживање виноград у Петрчанима,⁴⁾ а по његовој смрти одређује да има припасти братовштини св. Силвестра у истом граду уз извјесни увјет. Наравно да том приликом не заборавља ни на своју кћер и још неке рођаке и ближње па и самога нотара свећеника Франциска Минутиуса, коме дарује новаца. За универзалне пак своје баштинике поставља сина Симона, кћер Маргариту и свога супруга Марка.⁵⁾

Када је сасма тјелесно ослабио копач Петар из Црне Горе, који је становао у околици цркве св. Марије Капелице у Задру,⁶⁾ он је саставио 1518. године такођер опоруку, за чије је извршитеље изабрао и свога брата Радоја и своју жену Добру. У тој опоруци изразио је жељу да га се сахрани у властитој гробници на гробљу самостана св. Фрање и да му за то одређени свећник служи грегоријанске мисе. Уједно је поклонио брату Радоју, зету Томи и још некима извјесне предмете или новац. Посебно је пак одредио да му сестра Јелена има становати у кући његове жене, којој оставља да ужива иметак док буде поштена, сина Бастиана поставља за свога баштиника, а наравно и кћери Франици даје том приликом дио од свога имања.⁷⁾ Год. 1527. спомиње се да у

lice u istoj redodržavi, Zadar 1910, 17). Но то је предјел у Италији. Као назив Црна Гора имамо у Далмацији један предјел код Вранског Језера, истоимено село у имотској трогирској околици (A. Maschek, Geographisch-statistisches Repertorium der bewohnten Orte in Königreiche Dalmatien, Zara 1888, 50, 135) као и на Пељешцу, гору у Босни близу Кључа, у Србији некадашњу такозвану кнежевину, и гору близу Призрена, те гору у Македонији и мјесто код Хрељина у Хрватском Приморју (Рјечник . . . I, 839). Свакако би, дакле, требало да се за то позвани наши научни радници позабаве постанком и развојем имена Црне Горе (гл. о том најновије тумачење у Ј. Јовановић, Стварање црногорске државе и развој црногорске националности, Цетиње 1948, 60) са свим њеним називима, што неће бити тако лагани, али зато ипак врло захвални посао.

²⁾ . . . Lucas condam Rady de Monte Nigro, marjarius, ad presens ciuis et habitator Jadre . . ." (Државни архив у Задру — Списи задарског нотара Johannes Franciscus Grisinus b. I. f. 1/9 — 16. III. 1478.).

³⁾ . . . domina Pauja, uxor magistri Marci de Zarnagona remerii, habitatoris Nyadre . . ." (Ibid. — Списи задарског нотара Franciscus Minutius b. II. f. I. br. 102 — 15. VII. 1496.).

⁴⁾ Село крај Задра.

⁵⁾ Државни архив у Задру — Списи задарског нотара Franciscus Minutius b. II. f. I. br. 102 — 15. VII. 1496.

⁶⁾ . . . Petrus de Zetta lingonizator, habitator Jadre in contrata sancte Marje Capellize . . ." Ibid. — Списи задарског нотара presb. Petrus de Pago b. VI. f. I. br. 34 — 3. X. 1518.).

⁷⁾ Ibid. Списи задарског нотара presb. Petrus de Pago b. VI. f. I. br. 34 — 3 X 1518.

задарској тврђави станују нека Лена и Андрија из Црне Горе⁹); год. 1538. налазимо у Задру неког Ивана из Црне Горе (de Zetta), који је био некад плаћеник у надинској тврђави, како присуствује једној погодби у кнежевој канцеларији,⁹) а 1548. је исти већ наведен у изворима као сталан становник Задра и месар који чак купује земљу у оближњој околици тога града.¹⁰) Године 1539. у задарској тврђави служи као плаћеник Иван Петар из Црне Горе (de Zetta), који је био ожењен Анђелом, кћерком Петра из Бара, такођер војника.¹¹) Двије године затим Јурај Вулатковић или Влатковић из Црне Горе,¹²) задарски грађанин, купује истовремено од тамошњег каноника Ивана Томазеуса кућу у близини тврђаве и уједно половицу своје куће и још једну кућицу у истој околици продаје Маргарети, кћерки пок. Томе Вукичијевића.¹³) Исти овај Јурај, који је био копач и становао у задарском граду, оженио се је Катарином, кћерком Јакова Каргарића из Горње Хрватске¹⁴) и она га је у својој опоручи учинила својим универзалним баштиником.¹⁵) Исто тако је био копач и Јурај Бенчић назван „Montenegro“, који је живио такођер у наведеној вароши. Он је имао у непосредној близини Задра свој виноград, који је 1554. године продао.¹⁶) Али зато је опет копач Раде из Црне Горе, такођер становник Задра, купио неко кућиште у околици цркве св. Фрање (1572).¹⁷) Слиједеће године јавља се и неки Вучета из Црне Горе, син пок. Вучка.¹⁸) Год. 1574. пак сељак — кмет Раде Добриловић из Црне Горе узима у закуп од свога господара на обрађивање земљу у Бању (оток Пашман).¹⁹) При крају 16. стољећа налазимо у Задру још Раду пок. Милића из Црне Горе, који је ондје живио као копач, те је 1590. године саставио и своју опоручу, када је био сасма онемоћио.

⁹) »... Lena de Zetta... Andrea de Montenegro«. (S. Ljubić, Commissiones et relationes venetae I. MSHSM VI, 214, 215).

¹⁰) Ibid. — Списи задарског нотара Petrus de Bassano b. I, f. I — 21 III 1538.

¹¹) Ibid. — Списи задарског нотара Petrus de Bassano b. I, f. III — 17 III 1548 («... ser Zaneto de Zetta, macellatori, habitatori Jadre...»).

¹²) Ibid. — Списи задарског нотара Nicolaus Drasmileus b. I, f. I — 23 II 1539.

¹³) »... Gregorio Vulatchouich de Monte Negro. habitatori Jadre... Georgio Vlatouchouich de Monte Negro... Georgio de Monte Negro...« (Ibid. — Списи задарског нотара Petrus de Bassano b. I, f. I — 4 VII 1541).

¹⁴) Ibid. — Списи задарског нотара Petrus de Bassano b. I, f. I — 4 VII 1541.

¹⁵) »... de Banatico...« Бановина тј. Горња Хрватска (гл. L. Jelić, Povjesno-topografske crtece o bjogradskom primorju. Preštampano из »Viestnika hrv. arheološkoga društva« N. S. III, Zagreb 1898, 14).

¹⁶) Државни архив у Задру — Списи задарског нотара Johannes Michael Mazzarellus b. IV, f. VII br. 346 — 16 II 1546. IX 1554.

¹⁷) Ibid. — Списи задарског нотара Daniel Cavalca b. I, f. I, 48, 48 a — 9

¹⁸) Ibid. — Пергамене задарских нотара III, бр. 113 — II, I. 1572. — Списи задарског нотара Nicolaus Drasmileus b. I, f. II/8 — 8. II. 1572.

¹⁹) „... Vuzetta de Zetta quondam Vuzcho...“ (Ibid. — Списи задарског нотара Nicolaus Drasmileus b. II, f. III/3 — 2. X. 1573).

²⁰) Ibid. — Списи задарског нотара Nicolaus Drasmileus b. II, f. III/5 — VI. 1574.

У њој је изразио жељу да га се сахрани у тамошњој цркви св. Николе, а за извршитеље своје посљедње воље поставио је Петра Жупу и Крстића из Будве, који су такођер били задарски грађани.²⁰⁾ именовавши своју жену Јелену, која је била из Кукљице (оток Угљан), за доживотног уживаоца имања, а њиховог сина Ивана за универзалног баштиника, не заборављајући том приликом ни на осталу дјецу из првог и другог брака.²¹⁾

Како смо већ видјели, Црногорци су се досељавали у Задар у 15. и 16. стољењу само појединачно и ондје су се врло добро снашли и саживјели, женећи се тамошњим грађанкама и стичући својим властитим трудом као марљиви пољопривредни радници, тежаци, обртници, војници и морнари земљу и куће.

Сасма другог карактера од горе описаног је било досељење Црногораца у 17. и 18. стољењу у друге крајеве. Познато је да су се још 1654. године иселили становници из црногорског села Црмнице (Црнице) у Истру и код Пуле основали село Перој.²²⁾ Истом иза овог други вал Црногораца слиједио је тек 1717. године у Далмацију и то под Имотски и тамошњи их народ прозва „Црногорци“²³⁾ а они пак сами назваше своје село такођер истим именом²⁴⁾ и оно се и данас на истом мјесту налази.²⁵⁾

По свој прилици четрдесет и четири године²⁶⁾ иза ове сеобе слиједило је пресељење 11 породица из Рисна и Црне Горе, које су биле смјештене у Крњево²⁷⁾ у непосредној близини Брибира.²⁸⁾ Њихов вођа био је капетан Дешко Калуђеровић²⁹⁾ са 10 чланова обитељи, а уз њега се спомињу ондје и Вуков Бошко са 4, Томашевић Петар са 5, Драгутин Андријин са 8, Нико Вуков са 6, Стјепанов Станиша са 9, Радољев Вујо са 10, Иванов Ђуро са 7, Радоевати Никола са 6 и Јованов Ђуро са 4 члана обитељи, којима су свима биле додијељене точно измјерене честице оранице. У свему их је дакле било 69 чланова.³⁰⁾ Када су сељаци из Брибира стали

²⁰⁾ Овдје се спомиње и нека "Helena Albanese".

²¹⁾ Државни архив у Задру — Списи задарског нотара Simon Venier b. V. f. X. br. 66 — 2. VIII. 1590.

²²⁾ T. Erber, *La colonia albanese di Borgo Erizzo presso Zara*, Biblioteca storica della Dalmazia 6, Ragusa 1883, 14, 15.

²³⁾ S. Zlatović, *Franovci države presv. odkupitelja i hrvatski puk u Dalmaciji*, Zagreb 1888. 214. Био је и у непосредној близини Смоковића згселац "Црногорац" (A. Maschek, o. ц., 151), који се данас зове "Ђегуш".

²⁴⁾ E. H. Милаш, *Православна Далмација*, Нови Сад, 1901, 348.

²⁵⁾ E. H. Милаш, o. ц., 348; A. Maschek, o. ц., 48.

²⁶⁾ Државни архив у Задру — Архив катастарских мапа бр. 32 (опћина Брибир) — 30. IV. 1751. (копија и од ње одрезан један дио, па је зато мапа неподпуна).

²⁷⁾ или Крњево A. Maschek, o. ц., 94).

²⁸⁾ Ово насеље само је набацио и S. Gunjača у својој радњи "O položajju kninske katedrale," *Starohrvatska prosvjeta* III/1, Zagreb 1949. 42.

²⁹⁾ Државни архив у Задру — Списи генералног провидура за Далмацију и Албанију Francesco Grimani (1754 — 1756) V, 201 — 9. IV. 1754.

³⁰⁾ Ibid. — Архив катастарских мапа бр. 32 (Опћина Брибир) — 30. IV. 1751.

узнемиривати ове нове досељенике,³¹⁾ са којима су у том мјесту имали и сами своје оранице,³²⁾ то је тадашњи генерални провидур за Далмацију и Албанију Girolamo Maria Balbi (1751. — 1753.) дне 20.IV.1752. године најоштрије заповиједио скрадинском сердару да их узме под своју заштиту и да тако спријечи сваки даљни неред у својој сердарији. Уједно је исти провидур настојао овим насељеницима притећи у помоћ са житом, када су остали те исте године без њега.³³⁾

Међутим, сељаци из Брибира и даље су непрестано угрожавали не само њихову имовину већ и животе. Стога је у име пресељеника из Рисна и Црне Горе капетан Калуђеровић изравно замолио заштиту у новог генералног провидура Francesco Grimaniја (1754. — 1756.). Нато је Гримани поименце упозорио браћу Илију и Алексу Милошевића, Илију Павића названог „Pizzaguerà“ Јована Гнидића, те браћу Петра и Стојана Савића као и свакога другог из Брибира, да не смију исте не само узнемиривати дјелом и рјечју већ их морају оставити да мирно уживају у посједу, који им је додијелила власт, пријетећи именованим новчаним казнама, прогонством, затвором и галијама. Уједно је наредио да се има ова његова одредба и свима осталима у селу на благодан јавно саопћити, чим се обавијесте наведени становници Брибира^{34.)} Изгледа да је ова провидурова пријетња имала успјеха, јер касније у списима не налазимо да се је поново морало интервенирати у овој ствари. И тако су сви досељеници остали на својим новим посједима. Касније још дознајемо да је капетан Дешко Калуђеровић оставио сина Јову, који се је по очевом имену прозвао Дешковић. Када је Јово умро, његов син такођер Јово, остао је сироче и његови су скрбници били мајка пок. Јове Дешковића и Стјепан Ђурић. Наравно да је млади Дешковић наслиједио и посјед свога дједа, т. ј. оца у Крњеву.³⁵⁾ У овом истом засеоку наилазимо 1827. године само још потомка Дешка Калуђеровића по имену Марка Дешковића и Симона Ђуровића као посједнике^{36.)} који су ваљда једини преостали од оних првих досељеника из Рисна и Црне Горе 1751. године.

Д-р Стјепан Антољак

³¹⁾ Ibid. — Списи генералног провидура за Далмацију и Албанију Girolamo Maria Balbi (1751 — 1753) III, 54a, 55—20. IV. 1752.

³²⁾ Ibid. — Архив катастарских мапа бр. 32 — 34 (Опћина Брибир).

³³⁾ Ibid. Списи генералног провидура за Далмацију и Албанију Girolamo Maria Balbi III, 54 a. 55—20. IV. 1752.

³⁴⁾ Ibid. — Списи генералног провидура за Далмацију и Албанију Francesco Grimani V, 201 — 9. IV. 1754.

³⁵⁾ Ibid. — Списи генералног провидура за Далмацију и Албанију Domenico Condulmer (1769 — 1771) IV, 188a, 189—25. VIII. 1769.

³⁶⁾ Ibid. — Архив катастарских мапа — Опћина Брибир — тлоцрт Крњева II — Брибир. 8. VII. 1827.